

ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНІ ТА СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ (ПРИКЛАДНИЙ ТА ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТИ)

СУЧАСНИЙ СТАН ВОДОКОРИСТУВАННЯ У ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Олійник Я.Б., Нич Т.В.

521ya.ol.53@ukr.net

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

The features of water use in Dnipropetrovsk region are revealed. The location of the hydrographic grid and water resources are described. The role of the transit flow of the year is shown. The main directions of use of fresh water are revealed. The problems of wastewater discharging of enterprises in surface water are highlighted. Highlights of the most important nature conservation measures.

Key words: *water use, sewage, drainage, Dnipropetrovsk region*

Важливою складовою природокористування є водокористування, яке включає використання водних ресурсів для різних видів господарської діяльності. Рівень техногенного навантаження на водні ресурси в Україні має регіональні відмінності, що пов'язано з неоднаковою спеціалізацією та інтенсивністю господарської діяльності. Дніпропетровська область займає 5,3% території України. Тут проживає 7,6% населення України, виробляється понад 10% валового регіонального продукту і 18% промислового виробництва країни [1]. Наявність різноманітних корисних копалин сприяли розвитку чорної металургії повного циклу виробництва – видобуток сировини, палива і виробництва металу. Розвинене машинобудування, зокрема металомістке, верстатобудування, приладобудування, автомобілебудування. Розвиваються підприємства хімічної промисловості. Основні галузі промислового виробництва – найбільші енергетичні та металургійні об'єкти, комунально-побутове водокористування та зрошення земель пов'язані з використанням в першу чергу водних ресурсів р. Дніпро.

Дніпропетровська область повністю розташована в межах басейну р. Дніпро, яке є головною рікою гідрографічної мережі Дніпропетровщини. Стік річки зарегульований каскадом Дніпровських водосховищ, і в межах області присутні три з них: південна частина Кам'янського та північна частина Дніпровського, а також є вихід до Каховського водосховища. Загальна довжина р. Дніпро в межах області складає 261 км. В межах Кам'янського водосховища – 66 км, в межах Дніпровського водосховища – 94 км, в межах Каховського водосховища – 101 км. Найбільшими притоками р. Дніпро, що беруть свій початок за межами області, є: Оріль, Самара, Вовча та Інгулець. Найбільш значними притоками р. Дніпро, басейни яких повністю розташовані у межах області (на правобережжі), є Саксагань, Мокра Сура і Базавлук. Загалом гідрографічна мережа басейну р. Дніпро в межах області представлена: 291 річкою, довжиною понад 10 км, 100 водосховищами, 3292 ставками та 1129 озерами, з яких лише 219 озер площею три і більше гектарів. Густота річкової мережі на території області неоднакова. Найбільш густа мережа на Придніпровській височині, Орільсько-Самарській і Самарсько-Вовчанській вододільних рівнинах, що зумовлено амплітудою коливання висот. Середня густота річкової мережі становить – 0,27 км/км², забезпеченість водними ресурсами – 460 тис. м³ на 1 км² площі, проте ресурси місцевого стоку складають лише 20 тис. м³ на 1 км². Водні ресурси у Дніпропетровській області в середній по водності рік становлять 52,8 млрд м³, в тому числі місцевий стік (стік, що формується в межах області) – 0,825 млрд. м³ і 0,381

млрд. м³ – запаси підземних вод. Транзитний стік, обсягом 51,6 млрд м³, розкладається на санітарний стік не менше як 15 млрд. м³ та 37 млрд. м³, що йдуть на постійне поповнення водосховищ і водоспоживання промисловими і сільськогосподарськими підприємствами Дніпропетровської та суміжних областей. Поверхневий стік малих річок становить 1,6 млрд м³, в тому числі 0,83 млрд м³ – місцевий стік. Водозабезпеченість в середньому по області становить 0,57 тис. м³ води на душу населення на рік. В порівнянні цей показник по Україні становить 1 тис. м³ на рік (в Європі – 4,6 тис. м³, у світі – 8,2 тис. м³, в Канаді – 99 тис. м³). Зважаючи на те, що водні ресурси на території області розподіляються нерівномірно, покриття їх дефіциту частково вирішується за рахунок перекидання стоку р. Дніпро каналами Дніпро-Донбас, Дніпро-Кривий Ріг, Дніпро-Інгулець, а також водогонами регіонального значення. За 2017 рік обсяг забору свіжої води по області становив 1033 млн. м³, в тому числі: – з поверхневих джерел – 891 млн. м³; – з підземних – 142,2 млн. м³. Обсяг використання свіжої води по області у 2017 році склав 802 млн. м³.

Скид стічних вод в поверхневі водні об'єкти в 2017 році склав 616,7 млн. м³, з них забруднених – 230,3 млн м³ (без очистки – 98,6 млн. м³; недостатньо очищених – 131,7 млн. м³); нормативно чистих без очистки – 288,5 млн. м³; нормативно очищених – 97,98 млн. м³. Забруднювачами є 47 підприємств області, які здійснюють скид забруднених стічних вод у водні об'єкти. Порівняльний аналіз основних показників забору та використання води наведено у табл. 1.

Існуючі системи водопостачання та водовідведення області знаходяться переважно в незадовільному стані, очисні споруди працюють неефективно та потребують ремонту та реконструкції. В цілому, перевантаження очисних споруд у більшості основних водоспоживачів області не спостерігається, проте якість очищення стічних вод незадовільна, низка показників перевищує нормативи ГДС і не дозволяє досягнути категорії “нормативно-очищені”. В 2017 році скид зворотних вод в поверхневі водні об'єкти здійснювало 61 підприємство. З них, забруднюючі зворотні води категорії без очистки та недостатньо очищені, скинули 47 підприємств

Практично по всій території області нестандартні проби питної води централізованого водопостачання здебільшого утворюються за рахунок перевищення вмісту хлороформу та перманганатної окиснюваності порівняно з діючими нормативами Державних санітарних норм та правил «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною». Так, за результатами моніторингових досліджень питної води вміст хлороформу становить в середньому від 70 до 150 мкг/дм³ при нормативі не більше 60 мкг/дм³, в т. ч. по м. Дніпро з 40 проведених досліджень – всі нестандартні з вмістом хлороформу від 70 до 200 мкг/дм³ [2].

В області проводяться наступні природоохоронні заходи: 1) встановлення водоохоронних зон та прибережних захисних смуг на річках області; 2) відновлення водності та екологічного стану р. Бакаї у Васильківському районі; 3) покращення гідрологічного режиму р. Мокра Сура в районі сіл Кам'янка – Братське Дніпропетровського району – розчищення р. Мокра Сура протяжністю 1,1 км; 4) протипаводкові заходи по захисту від підтоплення центрально-східної частини с. Мишуричів Ріг Верхньодніпровського району (П черга); 5) протиповеневі заходи та поліпшення гідрологічного стану р. Кам'янка в смт Софіївка Дніпропетровської області; 6) реконструкція дренажно-паводкової мережі в смт Радущине Криворізького району Дніпропетровської області; 7) відновлення гідрологічного режиму та санітарного стану комплексу водойм на території Слобожанської селищної ради Дніпровського району Дніпропетровської області та ін.

Таблиця 1.

Основні показники водокористування та водовідведення, млн м³ *

Види економічної діяльності	2015 рік	2016 рік	2017 рік
	<i>усього, млн м³/ % економії свіжої води за рахунок оборотної</i>	<i>усього, млн м³/ % економії свіжої води за рахунок оборотної</i>	<i>усього, млн м³/ % економії свіжої води за рахунок оборотної</i>
Усього за регіоном	880,9 / 92,36	1055 / 93,39	802 / 92,78
За видами економічної діяльності			
у тому числі:			
- промисловість	649,0 / 93,01	846,1 /93,82	595,3 / 93,46
- сільське господарство	35,74 / 0,02	31,53 /0,036	38,88 / -
- транспорт	2,445 / 15,83	2,174/ 12,97	1,639 / 13,42
- будівництво	0,06 / 2,155	0,08 / 2,203	0,101 / 0,973
- торгівля та громадське харчування	0,468 / -	0,38 / -	0,528 / -
- маттехзабезпечення	0,171 / 96,65	0,168 /96,77	0,191 / 96,41
- житлокомунгосп та побутобслуговування	190,3 / 17,26	171,3 /24,03	162,6 / 17,16

*За даними Департаменту екології та природних ресурсів Дніпропетровської ОДА

Перелік використаних джерел:

1. Статистичний щорічник України за 2017 рік. К.,2018.- 540 с.
2. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Дніпропетровській області за 2017 рік. Дніпро, 2018.-316 с.

**ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНІ ТА ГЕОМОРФОЛОГІЧНІ
ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРЕНІВ ВОЛИНО-ПОДІЛЛЯ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД
(1918-1939 рр.)**

Сивий М.Я.

syvyjm@ukr.net

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка, Україна

The article gives a brief essay on the geomorphological and physical-geographical research of the Volyn-Podillya territories by Polish and Ukrainian scholars during the interwar period (1918-1939). The conclusions about the main achievements and features of the conducted researches are made.

Key words: *geomorphological researches, geomorphological zoning, karst phenomena, morphogenesis, longitudinal profiles of rivers.*